ONS VADERLAND

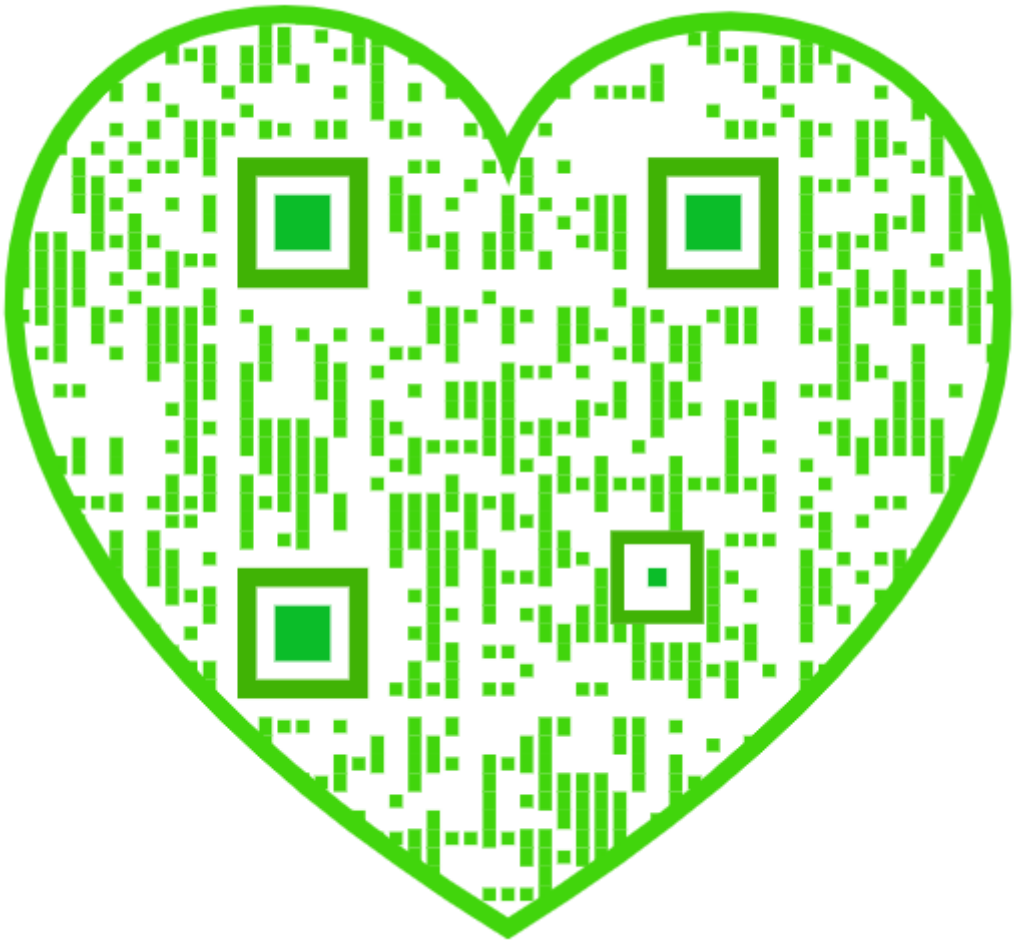

TWEE OORSPRONKELIJKE VERHALEN

UIT DE

GESCHIEDENIS ONZER VOOROUDERS.

Die beker is een deel van den buit; gij moet zoowel als wij met uw deel tevreden zijn; zoo is

Bloemen uit eigen Hoard.

DE TWEE BEKERS.

BERTRAND VAN RAINS.

Twee oorspronkelijke verhalen uit de geschiedenis onzer voorouders,

DOOR

I. STROBBE.

Geen rijker kroon
Dan eigen schoon.
LEDEGANCK.

BRUGGE
A.-J. WITTERYCK-DELPLACE, UITGEVER
Nieuwe Wandeling, 4.
1899.

EIGENDOM VAN DEN UITGEVER.

I.

DE TWEE BEKERS.

EEN VERHAAL UIT HET FRANKISCH TIJDVAK.

486 en 508.

(CHRON. DE SAINT-DENIS, I, 15).

SEDERT meer dan eene eeuw lag Hlodwig, de groote krijger, de machtige grondlegger van het Frankische rijk, de geduchte overwinnaar der Romeinen in 't graf.....

Van het reuzenlichaam, dat eens door dien reuzengeest bestuurd werd, was allicht niets meer over dan een weinig assche en nog.....

Groote mannen sterven, maar de dood, hoe machtig ook, is niet in staat de herinnering aan hunne groote daden bij hunne nakomelingen uit te dooven. Van vader tot zoon worden deze overgeleverd, weleens gewijzigd, vergroot,

verdraaid of verbloemd, wel is waar, maar in den grond altijd waarachtig en levendig.

Nu nog komt Hlodwig ons voor als de Napoleon van zijnen tijd, met zijnen machtigen geest alles omvattend, alles voorziende, alles regelende en tot goed einde brengende. Het is dan ook niet te verwonderen, dat deze krijgsman, die door zijn helder vooruitzicht, door zijne weergalooze dapperheid, gepaard aan eene krachtige reuzengestalte, de dapperste zijner wapenmakkers, evenals de geringste zijner onderdanen, eerbied en ontzag inboezemde.

Hij was overigens, en de kronieken zijn daar om dit ten overvloede te bewijzen, niet zeer kieskeurig op de middelen, die hij somtijds in het werk stelde, om dit ontzag en dien schrik nog meer te doen aangroeien. En dit was voorwaar geene gemakkelijke taak : immers de Franken hadden, om zoo te zeggen, geen opperhoofd ; minnaars eener onbeperkte vrijheid, kozen zij slechts eenen opleider in geval van oorlog en dan nog bij algemeene stemming en vrijen wil. Dien geest van onafhankelijkheid onderdrukken of uitdooven was steeds de droom van Hlodwig, die hij maar al te wel eene wezentlijkheid deed worden.

Van eenen anderen kant, hoe geweldig en aanstootelijk die middelen soms waren, die hij in het werk stelde, toch konden de Franken, die persoonlijken moed en onverschrokkenheid als de hoogste gave beschouwden, niet nalaten hem te bewonderen, en lange en vele jaren nadien waren zijne heldendaden, bij winteravond vooral, het voornaamste onderwerp der gesprekken aan den gezelligen haard, zoowel in de ellendige hutten der dienstbaren, als in de hoeven en villas der rijke ingezetenen.

Ik noemde daar zooëven de villas. Het is in eene villa van dien tijd, dat ik den lezer moet binnenleiden.

Eene villa was eigentlijk niets dan eene uitgestrekte heerenhoeve, grooter en ruimer dan de voormalige zaal-

hoeven der Germanen, maar nog niet zoo prachtig als de latere paleizen der huismeiers.

Zij bevatte, behalve het woonhuis, dat allerruimst en gerieflijk was ingericht, groote stallingen, wijde schuren en andere afhankelijkheden als eenen molen, een bakhuis, enz. Benevens dit alles, behoorde nog bij de villa een heele hoop kleinere armoedige woningen, door dienstlieden, zwijnenhoeders, ambachtslieden van alle soort bewoond.

De heer der villa was dan ook meestal een rijk man, eigenaar van dat alles, geene andere verplichtingen hebbende, dan den vorst te voorzien van eene zekere hoeveelheid krijgslieden, paarden en voeder, en niet zelden zelve ten oorlog trekkende en intusschen het bestuur der hoeve, met den sleutelbos, overgevende in de handen der meieres, zijne vrouw.

*
* *

In de ruime voorzaal van zoo eene villa, gelegen langs de boorden des Demers op korten afstand der toenmalige reeds beduidende stad Diest, en toebehoorende aan den dapperen Gondebald, zit aan eene zware, prachtig bewerkte eikenhouten tafel, een oude Frank te mijmeren.

Met de linke hand, de eenige die hem uit zijn woelig krijgsleven bijgebleven is, streelt en betast hij een reuzenzwaard, op de kunstigste wijze bewerkt en zoo zwaar, dat menig luidruchtig krijgsman van onzen tijd het gerust ter zijde zou laten liggen.

De man, wien zijn nog heldere blik en zijne lange grijze knevels een ontzagwekkend uitzicht geven, is denkelijk bezig met in zijnen geest de heldendaden van vroeger weder te voorschijn te roepen. Bij poozen verschijnt een grijnzende spot op zijne lippen of krullen deze zich tot eenen genoeglijken glimlach ! Hij mijmert !.....

Misschien denkt hij ook wel aan zijnen dapperen zoon, thans eigenaar der villa en die voor het oogenblik deel

neemt aan den oorlog, dien koning Dagobert voert tegen de Saxers. Met reden is hij fier op zijnen zoon. Niet alleen is deze moedig in den oorlog, maar hij heeft zich ook door zijne wijsheid en zijn edel karakter eene benijdensweerdige plaats weten te verschaffen onder 's konings raadslieden.

Indien de zoon zijne Ghislena te huis laat met den kleinen Harold en de lieve Begga, zijne twee kinderen, is het weeral omdat hij hoopt nieuwe eer, nieuwen buit en nieuwen invloed te verkrijgen.

En hij, de oude krijgsman, wien de verminkte arm tot een krachteloos overblijfsel gemaakt is, is hij thans ook niet gelukkig? Heeft zijn zoon hem niet opgedragen, nevens de meieres, voor alles te zorgen, hem wel op het hert drukkend, dat alles wat de zoon bezit, ook den vader behoort, aan wien hij eerbiedig in alles het eerste woord laat? Mag hij dank aan dien kinderlijken eerbied en dankbaarheid, niet gerust, geacht en geeerd zijne laatste levensjaren slijten, tusschen zijnen zoon, diens beminnenswaardige gade en hunne beide bevallige, veel belovende kleinen?

Ah! zie! daar zijn zij! Door hunne moeder geleid, komen Harold en Begga huppelend binnen; de eerste zet zich zonder komplimenten op den knie des grijsaards, terwijl het meisje diens hals omstrengelt met hare kleine armpjes en beiden te gelijk hem vragen.

— O! Grootvader, toe! als het u belieft, een dier fraaie geschiedenissen, die gij zoo wel kent! Grootvader, lieve Grootvader!

— Maar, beste kinderen, spreekt de man in de ziel geroerd, terwijl een betooverende en zalige glimlach de lippen der nog jonge vrouw plooit, ik heb ze u reeds allen verteld. Wat zou ik u nu nog verhalen, dat gij nog niet gehoord hebt.

— Maar Grootvader, zegt de jongen zich oprichtend, van den dapperen Hlodwig, den held der Franken.

Nu schittert het oog des grijzen krijgers; evenals thans de knaap, had hij ook eens zijnen grootvader, eenen wapenmakker van Hlodwig, ten halze gelegen om van den grooten Frank te hooren verhalen.

Laat eens zien, zegt hij, en hij denkt een poosje.

Ongelukkiglijk stoot nu de knaap in zijn ongeduld den schoonen beker, waar grootvader even uit gedronken heeft, van tafel.

Hlodwig (Klovis) op den schild verheven.

De tinnen vaas ziet er deerlijk uit en beteuterd gaat de kleine ze op tafel weerzetten, toen grootvader den beker in de hand neemt, ze eene wijl beschouwt al lachen, en dan op de tafel zet.

Nu streelt de man de lange golvende haren des knaaps en zegt terwijl hij de beide kinderen gemakkelijk naast elkaar op zijne breede knieën schikt : « Harold, laat u dit

kleine ongeval niet te veel bedroeven ; de beker is zooveel niet waard en wat meer is, hij brengt mij een verhaal te binnen, dat mijn grootvader, die ooggetuige van de gebeurtenis was, mij meer dan eens verhaalde. Luister dan ! »

Deze laatste aanbeveling des grijsaards was waarlijk niet zeer noodig : reeds zijn vier hemelblauwe ronde kijkertjes op hem gericht, dat het een lust is en wij mogen den ouden krijgsman gerust laten verhalen, zeker zijnde dat hij geen woord zal spreken, dat zij niet goed zullen hooren en diep in hun geheugen prenten.

*
* *

« Wat ik ga verhalen, beste kinderen, — sprak nu de oude Gontran, — viel voor in het jaar 486.

« De groote Hlodwig had de Romeinen in de nabijheid van Soissons den genadeslag toegebracht. Langs alle kanten vluchtten de verstrooide vijanden, als eene bende raven uiteen, achtervolgd door onze krijgers en in onze handen een ontzaggelijken buit achterlatende. De veldheer Syagrius, zijne benden ziende sneuvelen, en het overschot van zijn leger de wijk ziende nemen, vluchtte op zijne beurt naar het koninkrijk der Gothen bij den vorst Alaric ; deze, uit vrees voor de bedreigingen van Hlodwig, leverde den ongelukkigen Syagrius aan het Frankische opperhoofd over. Deze laffe daad van Alaric had de geheimzinnige moord van Syagrius ten gevolge en strekte Hlodwig niet tot groote eere.

« Overwinnaar van de wijdgeduchte Romeinsche cohorten, was Hlodwig niet weerhoudelijk in zijne heerschzucht; hij gaf zijne talrijke benden den oorlof om de geheele omstreek te plunderen, niets noch niemand sparende, met opzettelijken last nogtans, van al het geroofde eerlijk te Soissons bijeen te brengen, om tot eene recht-

veerdige verdeeling over te gaan, naar de eeuwenoude gebruiken der Franken.

« Eene heele week lang roofde en plunderde men alles wat bij de Romeinsche of andere ingezetenen, in de kerken en in de kloosters kostbaar te vinden was, en zoo kwam het dat de Franken te Soissons eenen buit bijeenbrachten, zooals wellicht nooit een leger mocht aanschouwen !

« Daar zag men te Soissons hoop over hoop liggen, de kostbaarste wapenen, de keurigste stoffen, de rijkste meubelen, de mooiste kerksieraden. En dat alles moest naar wet en gebruik verdeeld worden, namelijk in zoovele loten, als er opperhoofden aan den krijg deel genomen hadden; het lot moest nu er over beschikken, aan wien elk deel te beurt moest vallen ; hier waren elks rechten gelijk en moest de vorst of aanleider, zoowel als de bondgenoot met zijn toegewezen deel vrede hebben.

« Onder de steden, die bij die plundering het meest geleden hadden, telde ook de stad Reims, waar Remigius bisschop was, die Hlodwig later het doopsel moest toedienen. De kerkvoogd stond in groote achting bij den heidenschen vorst en had van hem reeds groote voorrechten en uitgestrekte landerijen ten geschenke gekregen. De bisschop was hem reeds een vriend, wien hij weleens om raad vroeg en dien hij op zijne beurt ook ter zijde stond.

« Was het nu buiten zijne wete of vooruitzicht dat de krijgslieden hier ook aan het plunderen waren geraakt, ik weet het niet, maar zooveel is zeker dat zij er deerlijk huis hielden en met kostbaarheden overladen van daar vertrokken.

« Onder de schatten, die zij met zich droegen, bevond zich een kostbare beker ; hij was in zilver, fraai besneden en groot en zwaar; hij behoorde den bisschop Remigius die er bijzonder veel van hield en gansch niet gaarne hem miste.

« De kerkvoogd, mistroostig over dit verlies, en tevens vol betrouwen op de vriendschap van den vorst, zond hem als bode eenen der geleerdste klerken zijner omgeving, met last Hlodwig te smeeken, den geroofden beker weder aan zijnen wettigen eigenaar te doen bezorgen.

Hlodwig was juist op weg naar Soissons, om de verdeeling van den buit bij te wonen, toen hij den bode ontving. Hij aanhoorde hem met aandacht, maar fronste het voorhoofd, toen hij vernam waarvan er sprake was: hoe vermetel hij ook was, durfde hij er bijna niet aan denken, zich iets van den buit toe te eigenen, wat hem niet te beurt viel.

« Kom, zegde hij eindelijk tot den bode, vergezel ons tot aan Soissons; morgen zal de buit naar zede en gebruik verdeeld worden ; valt het deel met de zilveren vaas aan mij, ik zal ze u seffens ter hand bestellen ; zooniet, ik zal er niet kunnen over beschikken.

« Zoo gezegd, zoo gedaan.

« 's Anderendaags kwamen in volle wapenrusting de talrijke opperhoofden bijeen, die zich in den strijd onderscheiden hadden en verzamelden zich op eene der openbare plaatsen van Soissons, waar de buit op verscheidene hoopen lag.

« Op eens verschijnt de vorst ; de krijgslieden slaan luidruchtig op hunne schilden en weldra zou men overgaan tot de verdeeling, toen Hlodwig eene verhevenheid bestijgt en teeken doet dat hij wil spreken. Allen scharen zich rond hem en luisteren stilzwijgend.

« Heeren ridders en wapenmakkers, spreekt de vorst, het voegt ons, als uw vorst en opperhoofd, eerder een bevel dan eene smeeking tot u te richten, doch ik heb liever u door zachte middelen tot mijn doel over te halen, dan geweld te gebruiken ; gij weet dat gij altijd op mij rekenen moogt ; ik bid u dus voor dezen keer, dat gij mij

dezen zilveren beker zoudt afstaan en ik verzeker u, ten aanhoore van eenieder, dat ik u deze goedjonstigheid ter rechter tijde ruimschoots zal vergelden.

« Eenparig spraken nu de opperhoofden : Sire, wij hebben u vrij tot opperhoofd verkozen, gij zijt dit ten volle waardig ; ons leven en onze bezittingen zijn ter uwer beschikking, doe met den buit wat gij wilt ; gij moogt hem zelfs naar goeddunken verbranden of in het water werpen.

« De koning was zichtbaar tevreden over den uitslag zijner aanspraak, toen al met eens de roode Markhild, die tot dan toe sprakeloos gebleven was, driftig vooruitsprong, zich vóór Hlodwig plaatste en sprak : Sedert wanneer gelden de eeuwenoude wetten en gebruiken zoo weinig bij de Franken ? Die beker is een deel van den buit, gij moet zoowel als wij met uw deel tevreden zijn ; zoo is het altijd geweest en zoo moet het blijven ! En meteen sloeg hij met het platte zijner bijl op den beker.

« Hlodwig, inwendig woedend over die taal, waarvan hij nogtans de rechtveerdigheid moest bekennen, glimlachte, gaf geen acht op het roode opperhoofd, nam den beker, stelde hem den bode des bisschops ter hand, en zegde : ga en bestel dit van mijnentwege aan mijnen vriend Remigius.

« Nu ging men tot de verloting over. De eerste opgeroepene was juist Markhild, daarna mijn grootvader, de onvergetelijke Hilder, de held van Soissons, de derde was Hlodwig, die van zijn recht afzag, en zoo voort tot de vijftien opperhoofden afgeroepen waren.

« Men gaat nu beurtelings tot de keus over. Het eerste lot, dat toegewezen wordt, en waarop ook mijn grootvader het oog had, gaat over in de handen van Markhild en bevatte te voren den zilveren beker.

« De toewijzing gebeurt verder zonder ongeval en zonder dat het minste ongenoegen bij Hlodwig zichtbaar is ; misschien een laatste gevoel van eerbied voor al wat sedert eeuwen recht is in den stam.

***

« Een jaar nadien riep Hlodwig, die inwendig Markhild eenen onverzoenbaren haat toedroeg, maar dien niet blootweg durfde uitwerken, zijne wapenmakkers op eene algemeene krijgsvergadering bijeen, waar elk gehouden was ten volle uitgerust te verschijnen.

« Wanneer het geheele leger in slagorde stond geschaard, reed de vorst te paard voorbij de dichte drommen en alles goed in oogenschouw genomen hebbende, kwam hij terug vóór den rooden Markhild staan en sprak, hem vlak in het aangezicht kijkende, terwijl ook de vrije Frank den blik niet ten gronde sloeg : Ik heb het geheele leger gezien ; alles is in de beste orde, iedereen is behoorlijk gewapend ; gij alleen verschijnt hier met onvoldoende, slecht onderhoudene wapens : uwe lans, uw schild, uw helm en uw zwaard zijn waarlijk het bezien niet waard.

« En meteen sloeg hij Markhild het zwaard uit de hand. De roode, woedende, buigt zich om het wapen op te nemen toen Hlodwig bliksemsnel Markhild met eenen enkelen slag het hoofd klieft, zeggende : Zie ! zoo sloegt gij op de zilveren vaas te Soissons !

« Deze schrikkelijke wraakneming ontstelde niet weinig de aanwezige Franken, die na de wapenschouwing weder huiswaarts trokken. Meer dan ooit eerbiedigden zij of liever vreesden zij Hlodwig ; alleenlijk bemerkte deze dat op de naaste bijeenkomst des legers, zeven opperhoofden met hunne mannen ontbraken en de zijde van koning Alaric gekozen hadden.

« Misschien wel ter oorzake van het voorval met de zilveren vaas? Ik weet het niet, maar zou het wel denken. »

Hier zweeg de grijsaard, terwijl de beide kleinen hem nog eene wijl met gapenden mond aanstaarden.

Nu sprong driftig Harold van den knie des ouderlings en sprak :

— Grootvader, die Markhild had gelijk en de groote Hlodwig handelde ditmaal niet rechtveerdig ! Had de roode dan geene zonen noch geene bloedverwanten ? Ik zou eens willen zien — en hier namen de gelaatstrekken van den knaap eene woeste uitdrukking aan — ik zou eens willen zien dat men u of vader op zulke wijze dreigde te behandelen ; ik zou ook eens groot worden en dan ! wee den trouwelooze of.... zijne kinderen !

— Harold, Harold ! kreet angstig de moeder.

— Laat hem, sprak de grootvader, goed ras kan er niet om liegen ; het Frankische bloed stroomt hem nog zuiver en onvervalscht door de aderen, dat wil ik wel zien !

— Och grootvader, hij is nog zoo klein, zegde Ghislena.

— Moeder, sprak de kleine Begga, ik zou wel eens willen een verhaal hooren, zonder die afschuwelijk leelijke moorderijen !

— Welnu, Begga, het verhaal van grootvader over die zonderlinge vaas, brengt mij juist eene andere gebeurtenis te binnen, betreffende eene andere vaas, waarvan ik mijne Grootmoeder meer dan eens hoorde spreken. Wilden nu Grootvader en Harold een poosje luisteren, ik zou het u gaarne vertellen, mijne taak is ten einde en ik zou blijde zijn eenige stonden gezellig met u te mogen praten.

Of ze mocht !

De grootvader vulde nogeens den deerlijk gehavenden beker, Begga kwam bij moeder staan terwijl Harold zich tusschen grootvaders knieën kwam plaatsen, als wilde hij dezen heel deftig onder zijne krachtige bescherming nemen !

*
* *

« Over vele, vele jaren, in 508, begon op zachten toon de edele meieres, leefde diep het woud in, een eenzame kluizenaar, die zijne dagen en een deel zijner nachten in het gebed overbracht : zijne geiten en een klein veld

verschaften hem het noodige voedsel, terwijl hij slechts even buiten zijne kluis moest treden, om het frissche water eener heldere bron te mogen genieten.

« Geleerd en zeer geleerd was hij, maar nederig en ootmoedig was hij nog meer, en indien hij, dikwijls geraadpleegd door geestelijken, bisschoppen zelfs, zich met bereidwilligheid ten hunnen dienste stelde, zou hij toch liever gehad hebben, dat men hem gerust in zijne eenzame kluis en bij zijne boeken liet.

« En zooals het weleens gaat in de wereld : hoe meer hij zich trachtte te verbergen, hoe meer men hem opzocht ; hoe liever hij onbekend ware gebleven, hoe wijder zich de faam zijner bekwaamheden, zijner geleerdheid en zijner deugden verspreidde.

« Ook Hlodwig hoorde van hem spreken als van eenen man, wiens gelijken in het land niet te vinden was en dit was genoeg om het Frankische opperhoofd eene vurige begeerte in te boezemen, om hem te zien en te spreken.

« Maar wat al pogingen men ook in het werk stelde, om den heiligen kluizenaar te overhalen tot een bezoek aan den vorst, het kon al niet baten ; de man wilde langs die oor niet hooren en liet zelfs onduidelijk verstaan dat, zoo men hem niet met vrede liet, hij voor altijd de streek zou verlaten, waar hij zoovele jaren gerust en gelukkig geleefd had.

« Maar nog eens, zooals het gewoonlijk gaat, hoe meer de kluizenaar zich terugtrok, hoe meer Hlodwig verlangde om hem te zien.

« Eén man, één enkel man had eenen ontzaggelijken invloed op den kluizenaar, die hem nooit iets geweigerd had. Deze man was Adolf, bisschop van Poitiers.

« Wat nu de oorzaak van dien raadselachtigen invloed was, wist niemand te zeggen. Wel beweerden de eenen dat Fridolin, de kluizenaar, weleer een wereldsch man,

door den bisschop op het rechte pad gesteld was ; wel zegden anderen dat de prelaat maar één woord te spreken had om hem aan het gerecht over te leveren, voor vroegere misdaden, maar dit alles was onzin en verdween als men maar eens zag met welken eerbied hij, de bisschop van Poitiers zelf, den nederigen kluizenaar naderde.

« Het algemeen gevoelen, bij dezen die de zaak beter doorgrondden, was dat Fridolin in den tijd sterk en machtig was, dat hij den prelaat groote diensten bewezen had, en tot zijne bevordering machtig bijgedragen had, omdat de bisschop dit hoog eereambt ten volle waardig was.

« Wat er ook van zij, toen op zekeren dag Hlodwig te Orleans eene bijeenkomst had met de voornaamste prelaten van het Frankische rijk, drong hij er bij bisschop Adolf levendig op aan, om in betrekking met den kluizenaar gesteld te worden, of hem ten minste in zijn paleis te Soissons te mogen ontvangen. De bisschop beloofde alles te doen wat van hem afhing, doch vreesde dat al zijne pogingen schipbreuk zouden lijden.

« Groot was dan ook de verbazing van den prelaat, toen bij zijne aankomst aan de kluis, Fridolin, hem te gemoet kwam, zeggende : Uwe doorluchtige hoogweerdigheid weze welkom ! Heer Bisschop, de wensch, dien gij hier komt uiten, zal verwezentlijkt worden ; treed binnen in mijne nederige woning en dezen namiddag zal ik u bij den vorst vergezellen.

« Hoe nu de prelaat ook aandrong, om de redenen van dien spoedigen ommekeer in 's mans gesteltenissen te kennen, het was al te vergeefs.

« Twee dagen nadien hield de vorst eene belangrijke vergadering in de groote zaal van zijn paleis. De voornaamste hoofden des lands waren daar tegenwoordig, om met hem de gewichtigste staatsaangelegenheden te bespreken, toen men hem tot zijne uiterste verbazing meldde dat

de bisschop van Orleans met een talrijk gevolg verzocht om binnengelaten te worden en dat de kluizenaar den prelaat vergezelde.

« Men moet immers weten dat, al had Hlodwig het christen geloof reeds omhelsd, en al hadden velen zijner krijgsmakkers zijn voorbeeld gevolgd, er nogtans vele opperhoofden waren, die den godsdienst hunner vaderen niet wilden verlaten en voort aan de afgoden offerden en dat Hlodwig zich wel wachtte ze hierin te dwarsboomen, zooveel te meer dat hij zelf, tot het einde zijns levens toe, meer of min zijne vroegere heidensche denkwijze aankleefde. Nu in die vergadering waren verscheidene opperhoofden en wel de voornaamste, die nog niet bekeerd waren.

« Maar Hlodwig was de man niet om gauw uit zijn lood geslagen te zijn; hij liet maar zonder aarzelen den bisschop en den kluizenaar binnenbrengen, deed ze aan zijne zijde plaats nemen, gaf bevel eenige verfrissching te doen ophalen en vroeg de nieuw gekomenen, om de begonnen bespreking te mogen voortzetten.

« Doch zooals men wel denken kan, de zaak wilde niet meer vlotten en de staatszaken werden tot 's anderendaags uitgesteld.

« Nu stond de vorst statig op, deed zijnen drinkbeker, eene prachtige vaas in jasp vervaardigd, doorschijnend als glas en met goud en gesteenten versierd, vullen en ledigde hem in eens naar Frankische wijze, waarna hij hem weder deed vullen en hem den kluizenaar overhandigde. Dit was zeker eene onschatbare eer en toch de nederige man weigerde, bewerende dat hij geenen wijn dronk, dit ten gevolge eener belofte, maar zich eensklaps verzinnende en begrijpende dat de grootste smaad, dien men eenen vrijen Frank kon aandoen, was van zijnen eeredronk te weigeren, vatte hij met bevende handen de kostbare vaas aan, met het ongelukkig gevolg, dat zij op den grond viel en in vier stukken verbrijzeld lag.

« Terwijl de schenker zich haastte om de stukken op te rapen en op de tafel te leggen, nam het gelaat des vorsten eene strenge uitdrukking aan, niet terwille van de vaas, maar omdat hij zeer wel wist dat dit, bij de heidensche Franken, als een kwaad voorteeken aanzien werd.

« Eerwaarde vader, sprak hij, het is uit achting voor u dat ik u dezen kroes ter hand stelde en dat hij gebroken is, is uwe schuld ; in mijne handen zou zulks niet gebeurd zijn. Zie nu echter wat uw Heer en God voor u en zijnen heiligen naam wil doen opdat deze opperhoofden den waren godsdienst mogen erkennen. »

Nu nam Fridolin eerbiedig de vier stukken, hield ze bijeen, boog het hoofd op de tafel en bad God al weenen en zuchten en zie, zijn gebed geëindigd zijnde, gaf hij de vaas aan den vorst terug, zoo hersteld dat het onmogelijk was er de minste barst of schade aan te ontdekken, en, zegt de legende, van al de heidensche toeschouwers ging niet één heen, zonder het geloof zijner vaderen afgezworen te hebben. »

— Wel moeder, lieve moeder, sprak Begga, wat kunt ge lief verhalen!

De jongen was zeker op het punt hierin de partij van Grootvader te kiezen toen een groot rumoer op het voorhof ontstond : de vier ontzagwekkende honden, op elken hoek der erf geplaatst, blaften om het luidst ; doch allengs ging dit geblaf tot een vriendelijk gejank over en trad nu Gondebald, Ghislena's echtgenoot, met zijne dappere gezellen en met buit overladen de groote zaal binnen.

Kroning van Boudewijn den IX, tot Keizer van Konstantinopel.

II.

BERTRAND VAN RAINS.

(j. 1225).

« *Bij putatiever * aflijvigheid van Boudewijn van Konstantinopelen* » zegt een oud kroniekschrijver, volgde hem zijne oudste dochter Joanna in de graafschappen van Henegouwen en Vlaanderen op.

Die aflijvigheid of dat overlijden was dus maar verondersteld.

Inderdaad, in den loop van het jaar 1205, was in Vlaanderen de mare toegekomen datBoudewijn, de welbeminde en goede vorst der Vlamingen en Henegouwers,den 14 April 1205 eensklaps verdwenen was in een gevecht, dat hij, als keizer van Konstantinopel, tegen Joanice, koning der Bulgaren, leverde.

Het jaar nadien slechts ontvingen de edelen het zekere bericht van zijnen dood, voorgevallen in eene gevangenis der Bulgaren.

Maar dit nieuws werd op zoodanig veel uiteenloopende wijzen verteld, de heldendichten, volksliederen en sagen omkleedden de gebeurtenis met zulke verschillende omstandigheden dat, ten slotte, het meerendeel van 's Keizers onderdanen aan zijnen dood twijfelde.

---

* *Putatif* (franç.) = gewaand, vermeend.

Joanna en Margaretha zijne dochters, waren nog minderjarig en de oudste, Joanna, volgde haren vader op onder het voogdijschap van Philip, graaf van Namen, die hierbij meer een werktuig in de handen van Philip-August, koning van Frankrijk, schijnt geweest te zijn, dan een ware zorgvolle voogd in het bestuur der graafschappen.

Zoo liet hij zonder achterdenken de jonge prinsessen naar Frankrijk vertrekken en onder den onmiddellijken invloed der vreemde vorsten verblijven.

Doch de Vlamingen en Henegouwers, die dit alles met groot ongenoegen gezien hadden, vroegen hunne jonge vorstinnen terug; dit geschiedde eindelijk en Joanna trouwde in 1211 met Ferrand, zoon van den Koning van Portugaal.

Deze lag gedurig overhoop met den Koning van Frankrijk, die hem zelf dertien jaren te Parijs gevangen hield.

Het bestuur van Joanna van Konstantinopel was dus verre van vreedzaam en gelukkig te mogen heeten vooral in het begin. Haar gedurig verkeer met Frankrijk en haar herhaald verblijf aldaar, alsook haar karakter door tegenslagen verbitterd, maakten haar weinig bemind van hare onderdanen.

Alzoo stonden de zaken in 1225 tijdens de gevangenschap van haren gemaal Ferrand.

*
* *

Op eenen schoonen zomermorgen, in de maand Juli, zat de gravin in eenen kostbaren zetel, aan een tapijtwerk bezig vóór het opene venster; in de groote zaal bevonden zich op kleine met fluweel overtrokken zitbankjes om haar geschaard, hare gezelschapsjuffers, eene jeugdige en levenslustige schaar van jonkvrouwen, die door hun vroolijk gesnap, de donkere wolken nu en dan van haar voorhoofd verdreven.

Dien morgen echter bleef de jeugdige Aleide van Harelbeke, die gewoonlijk zoo vroolijk en spraakzaam was

en ook een weinig voor de lievelinge der vorstin doorging, stilzwijgend zitten; en, wat men er ook toe deed, men kon haar niet aan den gang krijgen.

Ook de gravin had licht dien toestand van de jonge Aleide bemerkt, en toen het gesprek maar niet wilde doorvatten, richtte zij zich tot het treurig gestemde meisje :

— Aleide, mijn beste kind, wat scheelt u toch heden ? Zeg toch wat daar de reden van is ? Misschien kunnen wij u helpen en gij weet dat wij u nooit in den steek zullen laten ?

— Doorluchtige gravin, sprak nu treurig het meisje, ik weet waarlijk niet of ik het u wel zeggen mag wat mij kwelt ; zeker zult gij de zaak belachelijk vinden en mij voor den gek houden en toch....

En hier barst het meisje in tranen uit.

De gravin gaf aan hare omgeving een teeken en allen verwijderden zich spoedig om in de tuinen van het paleis te gaan wandelen.

— Maar, Aleide, — sprak nu minzaam de gravin, — het hoofd der jonkvrouw opheffende, sedert wanneer heeft uwe gravin zoo uw vertrouwen verloren, dat gij geheimen voor haar hebt ?

— O ! mevrouw, het is zoo kinderachtig, maar tevens toch zoo wreed.

— Kom, kom, laat ons eens hooren, gij weet wel dat ik in het geheel niet bijgeloovig ben.

— Welnu, het zij zoo ! sprak Aleide gelaten. Luister, het kon dezen nacht omtrent twaalf ure zijn, toen een schrikkelijk vizioen mij van ontsteltenis deed ontwaken, terwijl het zweet op mijn voorhoofd perelde.

— Maar kind, wat zaagt ge toch zoo schrikkelijks ?

— Ik kan het niet bepaald meer zeggen, mevrouw; den keizer, uwen geachten vader, heb ik gezien ; het was hem en het was hem niet. Ik heb hem nooit levende

gezien daar ik bij zijn vertrek maar twee jaar oud was, en toch was het alsof ik hem zeer wel kende. Het volk stroomde nu eens hem na en vervolgde hem dan weder met verwenschingen en eindelijk ! eindelijk ! o ! maar dat is te verschrikkelijk !

— Welnu ? Welnu ? vroeg de gravin gejaagd.

— O mevrouw, ik durf niet, ik durf niet !

— Spreek Aleide, ik wil het !

— Welnu, wat moet ik doen ! Ik zag.... den geliefden vorst tusschen hemel en aarde hangen !

Bij deze woorden sprong de gravin recht ; schrik en ontsteltenis hadden haar in één oogenblik geheel veranderd.

— Ga, zegde zij, gij zijt zinneloos, wat onnoozele praat gij toch durft vertellen.

Het meisje stond treurig en gelaten op en wilde zich, met gebogen hoofde naar hare kamer begeven, toen de gravin met eens in tranen uitberstende achter haar liep, haar in hare armen nam en snikte :

— Och ! vergeef mij, lief kind, ik ben hard en boos voor u geweest, doch wees gij beter dan ik ; gij weet dat ik u onuitsprekelijk bemin, maar het volk maakt mij met die eeuwige zagerij en die ellendige klaagliederen razende ; ik kan geenen stap doen of de diepe wond, door de ongelukkige dood mijns vaders aan mijn hert toegebracht, wordt mededoogenloos opengerukt. Gij waart mij zoo dikwijls een troost en nu..... Maar ik had het recht niet boos op u te zijn : ik had u immers geboden te spreken. Kom, wilt gij weder mijne zoete, lieve Aleide zijn ?

Voor alle antwoord nam het goedhartige meisje de vorstin in hare armen en omhelsde ze als eene moeder en toen gingen beide weder zitten. Toen hunne tranen gedroogd waren en hun gemoed eenigszins tot bedaren gekomen was, riep de gravin heel haar gevolg weder

binnen, maar wat men er ook toe deed, de heele dag bleef treurig, hoe luisterlijk de Zonne scheen, hoe liefelijk de vogelen zongen en hoe heerlijk de bloemen geurden.

Des anderendaags 's morgens was iedereen in het palais weder vroeg op de been ; de gravin en hare lievelinge hadden, door den slaap verkwikt, eenigszins het gebeurde van den vorigen dag vergeten, toen zich twee Vlaamsche ridders deden aanmelden ; zij waren gansch bezweet en zwart van het stof der baan en toch wilden zij er den tijd niet afdoen om zich te reinigen, ten einde behoorlijk vóór hunne vorstin te verschijnen.

Het waren de heeren van Hondschote en van Isenberge, beide ridders die, wapenmakkers van Ferrand haren gevangenen gemaal waren, en nu van haren hofstoet deel maakten.

Vrouw Joanna had ze spoedig herkend en aanstonds bevel gegeven ze binnen te brengen ; na ze verwelkomd te hebben en aan hare juffers oorlof te hebben gegeven om zich te verwijderen, vroeg zij angstig naar de oorzaak van zooveel haast en opgewondenheid.

— Doorluchtige gravin, sprak de heer van Hondschote gejaagd, terwijl zijn makker hem het woord latende, door het opene venster was gaan liggen om uit te rusten, u dreigt een groot onheil ! Wij komen spoorslags van Doornik tot hier gereden om u te verwittigen. Weet dus dat gisteren in die stad een man gekomen is, die beweert dat hij uw heer vader is, dat hij tot boetedoening eenige jaren in eene eenzame kluis heeft doorgebracht, dat hij het graafschap, dat hem rechtmatig toekomt, wil terug-eischen.

Bij die woorden was de gravin, wien het vizioen van Aleide te binnen gekomen was, schier in onmacht in haren zetel gevallen, doch zich spoedig vermannende, deed zij den spreker teeken verder verslag te geven van hetgeen hij wist.

Deze verhaalde dan verder hoe, denzelfden dag reeds, verscheidene edellieden den vreemden man aanhingen, hem met eerbied vergezelden en hem van het noodige geld en van eene recht grafelijke uitrusting voorzien hadden.

Nu volgde van wege de gravin eene reeks onstuimige vragen, waarop de heer van Hondschote voldoende antwoord gaf; hij verzekerde de gravin van zijne onderdanigheid en verkleefdheid in deze zonderlinge omstandigheden, haar belovende, met zijnen makker alles

Joanna van Konstantinopel.

te zullen doen wat in hunne macht was, om den bedrieger te ontmaskeren en zijne plannen te verijdelen.

Hij raadde de gravin aan nog wat te wachten, zich intusschen van de hulp harer getrouwste ridders te verzekeren, en, als de nood ten hoogste was, de hulp van den Koning van Frankrijk, haren leenheer en haren wettigen beschermer in te roepen.

Dit bedaarde eenigermate de vorstin, die dadelijk bevel gaf de beide mannen naar behooren te verzorgen en van

alles te voorzien wat zij tot versterking en verfrissching meer dan noodig hadden.

*
* *

Nu werd het leven voor de ongelukkige vorstin oprecht ondragelijk. Gedurig kwamen nieuwe berichten nopens den gewaanden terugkeer van haren vader.

Wat moest zij denken ? Wat moest zij doen ?

Van den eenen kant had zij uit het Oosterland, de zekerste, de stelligste, de onloochenbaarste bewijzen en getuigenissen ontvangen van het overlijden haars vaders ; van den anderen kant vertelde men, in de minste bijzonderheden tredende, dat Boudewijn in Armenie voor slaaf verkocht was en er in de grootste armoede verplicht was geweest den ploeg te slepen ; dat hij eindelijk op bijna wonderdadige wijze aan de handen zijner vijanden ontsnapt, terug in deze streken geraakt was ; dat hij, vooraleer zich in zijnen vorigen staat en weerdigheid voor te doen, door een eenzaam en stil kluizenaarsleven God wilde dienen en boete doen uit dankbaarheid voor zijne redding.

De beschrijving welke men haar van den teruggekeerden vorst gaf, was ongeloofelijk juist en kwam in alle deelen overeen met het beeld van haren vader, dat zij in haar hert bewaarde : zelfde gestalte, zelfde wezenstrekken, zelfde haren, zelfde baard !

Wien moest zij gelooven ? Hoe vast hare overtuiging was dat Boudewijn in gevangenschap gestorven was, toch was deze zekerheid eenigszins aan het wankelen gebracht.

Die staat van gedurige onrust had haar in eenige dagen geheel veranderd ; hare wezenstrekken, die te voren vol en fraai afgeteekend waren, hadden plaats gemaaakt voor een bleek en afgemat gelaat ; haar karakter was nog bitterder geworden en zij was met hare omgeving minder spraakzaam dan ooit.

Ook de jeugdige Aleide veranderde zichtbaar van dag

tot dag ; zij kon zich zelven niet vergeven van haren leelijken droom verteld te hebben, alhoewel zij duidelijk wist dat dit niets ter zake kon gedaan hebben ; de gravin had te veel met haar eigen verdriet om hare lievelinge te kunnen troosten.

En zoo gingen treurig met looden stappen twee weken voorbij ; toen scheen de vorstin al met eens een krachtig besluit genomen te hebben ; zij ontbood bij zich de beide heeren, die haar het eerst bericht gegeven hadden van de terugkomst haars vaders, vertrouwde hun brieven van hare eigene hand toe, met last die in persoon aan den koning van Frankrijk te overhandigen en overeenkomstig met diens bevelen te handelen. Zij drukte beide ridders hare uiterste voldoening uit over de gehechtheid, die zij haar getoond hadden, hun verzekerende in betere dagen, die goede diensten gedachtig te zijn.

Beide ridders vertrokken zijnde, scheen het haar alsof een groot gewicht haar van het hert genomen was, de hoop daalde terug in haar gemoed, zij werd weder spraakzaam, ja zelfs geestig, maar moest veel moeite aanwenden om Aleide weder op hare plooi te brengen.

***

Eenige dagen later kwam dan ook werkelijk beter nieuws in de grafelijke verblijfplaats toe : de koning van Frankrijk, leenheer der graven van Vlaanderen, had den schijn aangenomen werkelijk aan de terugkomst van Boudewijn van Konstantinopelen te gelooven ; hij had dezen verzocht als leenman hem hulde te komen doen, hem tevens verzekerende dat hij hem zou ontvangen met al de eer die zijne hooge afkomst, zijnen ridderlijken moed en zijne ongelukken verdienden.

Vol hoogmoed trok de graaf met een talrijk gevolg van Vlaamsche en Henegouwsche edellieden, die door zijne wegslepende taal en zijne waarlijk vorstelijke houding en

gebaren misleid waren, op naar Compiègne, waar het Fransche hof toen ter tijd het meest verbleef.

Daar wachtte hem eene luisterlijke ontvangst en.... de val, waarin hij ging geknipt worden.

Daags na zijne aankomst werd hij op eenen kostelijken maaltijd genoodigd, waar behalve de koning, ook de hooge geestelijkheid en de voornaamste edelen des lands tegenwoordig waren. De zeldzaamste spijzen werden er opgebracht en eene echt koninklijke weelde heerschte er.

Welhaast, verhit door de geestrijke wijnen, kwamen vele hoofden eenigszins in de war ; de luidruchtigste vroolijkheid heerschte ; alleen de koning en zijne omgeving bleef kalm en rustig, hetgeen de edellieden niet weinig verwonderde.

Ook de graaf dronk slechts weinige glazen als ware hij plotseling achterdochtig geworden ; hij sprak dan ook weinig en enkel als hij niet verder kon. Misschien wel had hij in eenen hoek der zaal de heeren van Hondschote en van Isenberge bemerkt, die hem geen oogenblik uit het zicht verloren en wier gehechtheid aan Joanna hem bekend was.

Dit stilzwijzen van den graaf viel echter niet in den smaak van den koning en van den bisschop van Beauvais, tusschen wien Boudewijn geplaatst was. Beiden begonnen nu allengskens het gesprek zoo te wenden, dat men het vroegere leven van Boudewijn van Konstantinopelen nauwkeurig besprak : waar en wanneer hij den koning manschap of hulde had gedaan ; waar en wanneer hij ridder geslagen was ; wanneer hij vrouw Maria van Champagne gehuwd had ; wie er al op de bruiloft genoodigd was, enz.

Maar zie ! wat inlichtingen men den graaf over dit alles vroeg, dat hij toch moest weten, hij zat daar beteuterd te kijken, gaf onbepaalde en onduidelijke antwoorden, en ten slotte ziende dat hij in een net gevangen zat, maakte hij

zich boos en sprak : *Wat vraegt gij mij al ? Ten past noch ten lust mij alsnu niet u te verantwoorden ; ter goeder trouwe, wien waent gij voor handen thebben ? niet min, eer die derde dach ten avende commen zal, zo zal ic die connick, uwen meester zelve, van als die wete doen, indien mij Godt tleven spaert.*

Nu zag de koning en de andere genoodigden duidelijk dat zij met eenen bedrieger te doen hadden en ware het niet geweest, dat de koning hem bij zijne uitnoodiging brieven van vrijgeleide gezonden had, zeker zou de geluks-zoeker op staanden voet aangehouden zijn geweest en aan het gerecht overgeleverd.

Hij spaarde overigens den vorst deze moeite, want gedurende den nacht vertrok hij heimelijk, zonder het minste geleide en ging op de vlucht in de richting van Valencijn ; daar verwisselde hij zijne kleederen voor die van eenen koopman en had de onvoorzichtigheid zich, in een stadje van Hoog-Burgondië, met lieden van de gemeenste soort in herbergen en taveernen te verlustigen ; het was alzoo dat de ridder Everaert van Chastenay hem in zulk een kroegje ontdekte, hem gevangen nam en voor eenige ponden toernoois in de handen van Joanna leverde.

Daar bekende hij wie en wat hij was, namelijk Bertrand van Rains, een kluizenaar, die, aanzien voor Boudewijn door zekere Henegouwsche ridders, welke bij hem tijdens een onweder eene schuilplaats gezocht hadden, het snoode voorstel gemaakt had zich voor den verdwenen graaf te doen doorgaan, en, tot zijn onuitsprekelijk leedwezen, zijn heilig en vreedzaam leven vaarwel had gezegd.

***

Eenige maanden nadien stroomde eene ontzaggelijke menigte volk naar de oude stad Rijsel.

Driftig en luidruchtig werd onder die menigte getwist en geredekaveld ; van oogenblik tot oogenblik ontstonden afzonderlijke vechtpartijen ; al dat gewoel naderde meer

en meer een groot veld, even buiten de stadspoort gelegen en waar eene galg opgetimmerd was, om den valschen graaf op te hangen. Dit was de oorzaak der vechtpartijen, waarvan wij zooëven spraken.

Immers, ondanks de uitspraak van het gerecht, ondanks de openbare bekentenis des plichtigen, wilden eene menigte burgers houden staan dat de graaf werkelijk teruggekeerd was, dat hij door zijne eigene kinderen verloochend werd uit baatzuchtigheid, dat de kuiperijen van Joanna zijnen val bewerkt hadden, enz. enz.

Deze beweringen werden door anderen tegengesproken en vandaar twist.

Niettegenstaande dit alles naderde snel het uur der terechtstelling ; allerlei kreten lieten zich hooren : nu eens verwenschingen tegen Bertrand en dan eens tegen de gravin Joanna !

Eindelijk om tien ure des voormiddags verscheen de veroordeelde tusschen twee paters, en begaf zich gelaten en met neergebogen hoofde naar het akelige gerechtstuig.

Maar nu steeg ook in de dichte volksmenigte de verwarring ten top : dezen, die meenden wezentlijk den ouden graaf vóór hen te zien, weenden luide of staken de vuisten dreigend omhoog, luidkeels Joanna vervloekende, terwijl anderen hen uitjouwden en riepen en tierden en zongen of den veroordeelde spotsgewijze gelukwenschten op zijne reis naar de eeuwigheid.

In de onmiddellijke omgeving van het schavot ging het er natuurlijk, uit angst voor de talrijke krijgslieden, wat stiller naartoe.

Aan den voet der galg gekomen, werd den bedrieger luidop zijn vonnis en deszelfs beweegredenen voorgelezen. De gelukszoeker bekende opnieuw en opentlijk zijne schuld en dan haalde men twee zwarte honden bij en men hechtte aan de galg het afschuwelijk masker van eenen duivel.

Sedert eenige oogenblikken was de hemel bewolkt en duister geworden en maakte dit akelige schouwspel nog schrikkelijker. Nu werd Bertrand en ook de twee honden elk een strop rond den hals geslagen en eenige stonden later slingerden alle drie tusschen hemel en aarde.

Men zegt dat de gravin ongekend deze terechtstelling bijwoonde, dat zij in het uiterste oogenblik haren vader meende te herkennen en van schrik in onmacht viel.

Hieromtrent geeft de geschiedenis echter niets zekers op, doch vele schrijvers van dien tijd zeggen dat zij in hare levensjaren vele goede werken verrichtte, om de stem te bedaren van haar geweten, dat haar gedurig verweet haren vader miskend en verloochend te hebben.

Oudegerst, de schrijver der *Annales de Flandre*, zegt zelfs dat dit nog het algemeen gevoelen was in de stad Rijsel, toen hij in de XVI^{de} eeuw aldaar verbleef.

De nakomelingen, zegt Van Hasselt, zijn rechtvaardiger geweest jegens de ongelukkige vorstin, en hebben nu de vaste overtuiging dat gewetenswroeging om de ongelukkige dood haars vaders, de reden niet was, om dewelke zij het klooster van Marquette stichtte.

Met de dood van Bertrand van Rains waren overigens hare ongelukken niet ten einde en zij beleefde later, ter oorzake harer zuster Margaretha vooral, nog zeer moeilijke dagen.

Wat er ook van zij, zij vergat de twee ridders niet, die haar in de kwade tijden zoo dapper ter zijde gestaan hadden, toen bijna iedereen haar verliet. De heer van Hondschote werd tot de hoogste weerdigheid aan haar hof verheven en zijn gezel, de heer van Isenberge, kreeg van Joanna uitgestrekte goederen in leen, voor hem en zijn nakomelingschap, toen hij in den echt trad met Aleide van Harelbeke.

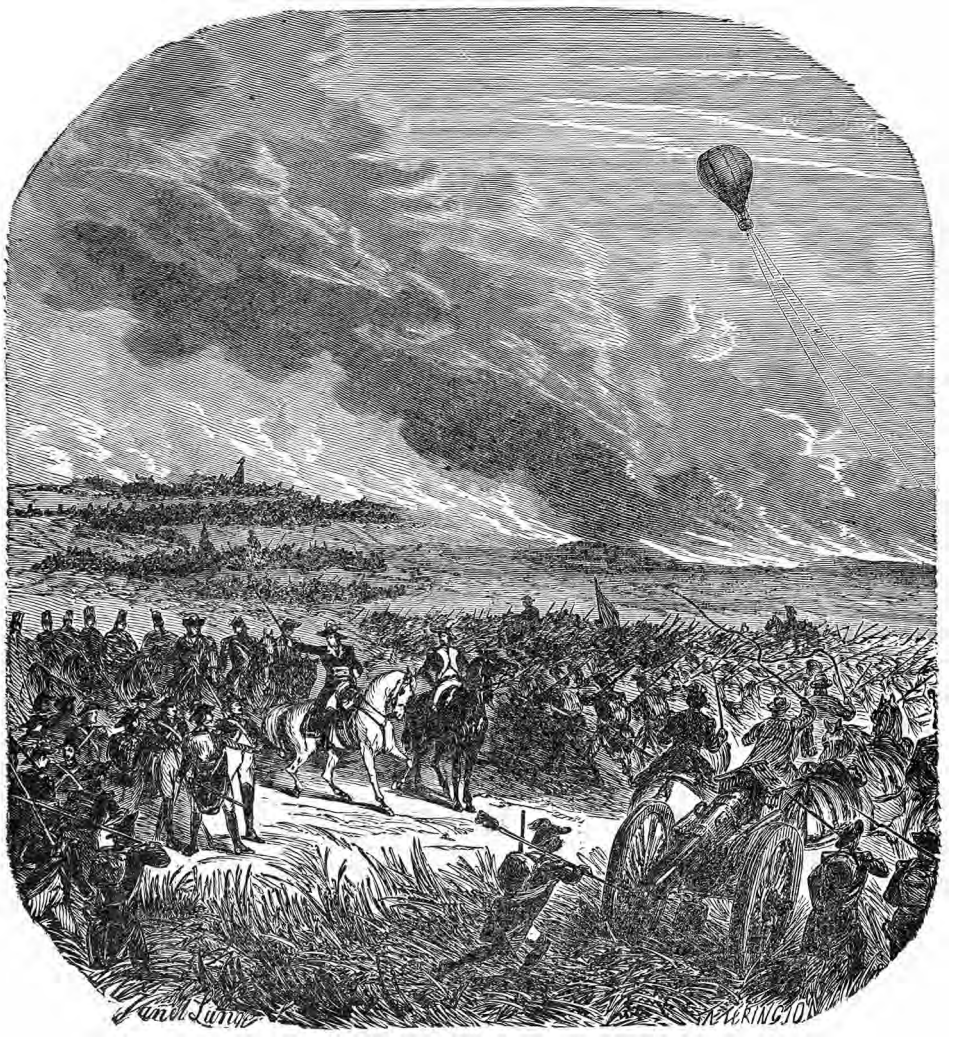

Veldslag van Fleurus.
Hier overwon de Fransche generaal Jourdan de Oostenrijkers in 1794.

TWEE OORSPRONKELIJKE VERHALEN

UIT DE

GESCHIEDENIS ONZER VOOROUDERS.